

Meyler asarlarida “urush” insoniyatning axloqiy sinovi sifatida aks etishiga doir ilmiy va nazariy yondoshuvlar

Suyunova Maftuna Do'sqobil qizi

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti,

Xorijiy til va adabiyoti kafedrası tayanch doktoranti

maftunasuyunova283@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada Meyler asarlarida “urush” insoniyatning axloqiy sinovi sifatida aks etishiga doir ilmiy va nazariy yondoshuvlar bilan bog‘liq masalalar tahlil etilgan. Shuningdek, maqolada Meyler asarlarida “urush” insoniyatning axloqiy sinovi qarashlari o‘quvchilarga ichki motivatsiyani va nima uchun bu norozilik amerikaliklar hayotida muhim ahamiyat kasb etganini tushunishga imkon berishi bilan bog‘liq masalalar ham o‘z ifodasini topgan.

Kalit so‘zlari: Amerika adabiyoti, axloq, Meyler, fuqarolar urushi, iqtisodiy, siyosiy, yangi jurnalistika.

Abstract: This article analyzes issues related to the scientific and theoretical approaches to Mailer's works regarding the reflection of "war" as a moral test of humanity. The article also addresses issues related to the way in which Mailer's works view "war" as a moral test of humanity allow readers to understand internal motivation and why this protest became important in American life.

Keywords: American literature, morality, Mailer, Civil War, economic, political, new journalism.

Ikkinchi jahon urushi Amerika Qo'shma Shtatlarining ijtimoiy va madaniy tarixida muhim ahamiyat kasb etdi. Ushbu urushda halok bo'lganlar soni birinchi jahon urushidagi yo'qotishlardan bir necha barobar ko'p edi. Ikki jabhadan olib borilgan urush ya'ni Tinch okeanidagi harbiy harakatlar va Pearl-Xarbor zarbasi (1941-yilda amerikaliklar yaponlarning ushbu dengiz bazasiga hujumidan so'ng urushga kirdi) Amerikadagi 1861-1865-yillarda sodir bo'lgan “Fuqarolar urushi”ni hisobga olmaganda boshqa barcha urushlardan ko'ra xalqqa chuqurroq ta'sir ko'rsatdi. Shu bilan bir qatorda Yevropadan farqli o'laroq, urushda ishtirok etish

Amerika uchun ko'p jihatdan foydali bo'ldi, bu birinchi navbatda buyuk depressiyani yengib o'tishga va iqtisodini tiklashga hissa qo'shdi, shuningdek yirik kompaniyalar o'rta sinf hayotini mustahkamladi va kengaytirdi. Urushning natijalari izolyatsiya siyosatidan voz kechish, Amerikaning iqtisodiy, siyosiy va harbiy jihatdan mustahkamlanishi bo'ldi, bu esa ularga G'arb dunyosining yetakchi kuch sifatida rolini oshirishga imkon yaratdi.

Shuningdek, urush Amerika adabiyotida avlodlar almashinuvini ham aniq belgilab berdi. XX asrning birinchi yarmidayoq bir qator taniqli yozuvchilar vafot etdi, ular orasida T. Vulf (1900-1939), F. Fijerald (1896-1940), Sh. Anderson (1876-1941), T. Drayzer (1871-1945) va boshqalar bor edi. Urushdan keyingi o'n yilliklarda V. Folkner (1897-1962), E. Xemingvey (1899-1961), J. Steynbek (1902-1968), J. Passos (1896-1970) kabi taniqli yozuvchilar o'zlarining buyuk asarlarini yaratishda davom etdilar. 1949-yilda V. Folkner, 1954-yilda E. Xemingvey va 1969-yilda J. Steynbeklar Nobel mukofoti bilan taqdirlanishdi, shu bilan bir qatorda ularning har bir yangi asari adabiyotda katta shov-shuvga aylandi.

Shuni alohida ta'kidlab o'tish joizki, urush tamomlanishi bilan bir vaqtda Amerika adabiyotida yangi adabiy avlod o'z ko'rinishini berdi, bular J. Selinjer, N. Meyler, V. Steyron, K.Vonnegut va boshqa bir qator yosh yozuvchilar edi. XX asr Amerika adabiyotining ko'zga ko'ringan arboblardan biri, o'zining o'tkir mulohazali fikrlari va alohida yozuv uslubi bilan tanilgan yozuvchi, jurnalist va rejissyor N.Meyler 1923-yilning 31-yanvarida Nyu-Jersi shtatining Long-Brench shahrida tavallud topgan. Meyler nafaqat yozuvchi, balki shaxs sifatida ham har doim omma e'tiborini o'ziga tortib kelgan. U dastlabki ta'limni Bruklindagi o'gil bolalar uchun mo'ljallangan maktab internatida oladi, keyinchalik tahsilni Garvard universitetining aviatsiya muhandisligi bo'yicha davom ettiradi.

Shunga qaramasdan yozuvchining adabiyotga bo'lgan ishtiyoqi doim ustunlik qilgan, talabalik yillaridayoq u turli xil adabiy tanlovlarda va o'quv kurslarida ishtirok etadi. Xususan, u o'zining "The Great thing in the world" (Dunyodagi eng buyuk narsa) deb nomlangan birinchi hikoyasini 18 yoshidayoq nashr etadi va 1941-yilda "Story" jurnalining universitet tanlovida ushbu hikoyasi bilan g'olib bo'ladi.

U 1944-yilda o'zining urushga aloqador bo'lgan "eng muhim asari" ustida ishlayotganligini vaj qilib, urushga borishini kechiktirmoqchi bo'ladi, lekin uning bu talabi rad etilib, urushga safarbar etiladi.

Shimoliy Karolinada joylashgan "fort Bragg" deb ataluvchi harbiy lagerda bir muddat tayyorgarlik ko'rib "112-otliq qo'shin" bilan Filippinga jo'natiladi. Urushdan qaytishi bilanoq, 1948-yilda uning birinchi "The Naked and dead" asari nashr etiladi. N.Meylarning ijodi haqida gap ketganda shu jihatni alohida ta'kidlash joizki, u 1948-yildan 1979-yilgacha bo'lgan davr oralig'ida turli badiiy va publististik uslubga ega bo'lgan roman, esse, drama, novella, jurnalistik reportaj, shuningdek she'riyatga oid 30 dan ortiq kitoblar nashr etadi. "Barbarlar sohili" [N.Mailer, 1951], "Kiyiklar bog'i" [N.Mailer, 1955], "Amerika orzusi" [N.Mailer, 1965.], "Nega biz Vetnamdamiz?" [N.Mailer, 1967.], "Antik davrdagi kechalar" [N.Mailer, 1983] shular jumlasidandir. Uning so'nggi romani "O'rmondagi qa'la" (The Castle in the forest) [N.Mailer, 2007.] 2007-yilda chop etilgan. Adibning "Tun armiyasi" [N.Mailer, 1968.], "Mayami va Chikogoni qamal qilish" [N.Mailer, 1968.], "Oydagi olov" [N.Mailer, 1969.], "St Jorj va cho'qintirgan ota" [N.Mailer, 1972.], "Jang" [Norman Mailer, 1995.], "Pikassoning yoshlikdagi portreti" [Norman Mailer, 1995.], hamda "Nega biz jang qilyapmiz?" [Norman Mailer, 2003.], deb nomlangan hujjatli-publisistik asarlari hozirgacha kitobxonlar tomonidan sevib mutolaa qilinadi.

"The Armies of the night" (Tun armiyasi) va "The Executioner's song" (Jallod qo'shig'i) [Norman Mailer, 1979.] asarlari uchun yozuvchi Pulitzer mukofotiga sazovar bo'ladi. Uni boshqa san'at turlari xususan kinomotagrafiya ham o'ziga jalb etadi, natijada kino sohasida ham o'zini sinab ko'radi. N.Meyler yozuvchining so'zi, umuman olganda adabiyot naqadar kuchli vosita ekanligini, adabiyot yordamida zamonaviy dunyoning qiyinchiliklari va turli qarama-qarshiliklarni boshqarish mumkinligi, hatto atrofdagi voqelikni "o'zgartirishi" haqida to'la ishonch hosil qilgandan so'ng bir necha yillar davomida zamondoshlari ongida inqilob qilishga intildi. [Шлямович Л.А., 1985.] va bu uning asarlarida yaqqol ko'zga tashlanadi. Adibning "The Armies of the Night" (Tun armiyasi) [Mailer N, 1968. – 288 p.]

asarida 1967-yil oktyabr oyida amerikaliklarning Pentagonga yurishi haqida soʻz yuritiladi. Ushbu namoyish Vetnam urushiga qarshi norozilik sifatida tashkil etilgan edi. Kolonna asosan minglab harbiy xizmatni rad etganlardan iborat edi.

Namoyish boshida radikal rahbarlar, siyosatchilar, yozuvchilar va boshqa mashhur shaxslar bor edi. Birinchi qatorlarda shoir R.Louell, tilshunos N.Xomskiy, taniqli journalist D.Makdonald, radikal S.Lens va N.Meylerlar borar edi. N.Meyler AQShning Vetnam urushidagi rolini tanqid qilib, tinchlik uchun jamoaviy kurashni ifoda etadi va rasmiy tarzda urush siyosatiga qarshi boʻlgan norozilik koʻlamiga eʼtibor qaratdi. Tashkilotchi advokat E. Grazia Linkoln yodgorligidan Pentagongacha boʻlgan yurish marshrutini nishonga olgani haqidagi tafsilotlar namoyish Vetnam urushiga qarshi oʻylangan va strategik rejalashtirilgan norozilik ekanligini taʼkidlaydi. Bu saʼy-harakatlar urushdagi adolatsizlikni qoralovchilar harakatining izchilligini koʻrsatadi. N. Meyler mazkur asarda urushni “yomon” deb taʼriflaydi, har qanday urush koʻp sonli ayollar va bolalarni yoqib yuborgani, aholi yashash joylarini bombardimon qilib xalqni sarosimaga solgani, jasur yigitlar gʻazab va nafrat bilan jang qilayotgani urushning daxshatli oqibatlari ekanligini quyidagicha izohlaydi:

“All wars were bad which undertook daily operations which burned and bombed large numbers of women and children; all wars were bad which relocated whole populations...Certainly, all wars were bad which took some of the bravest young men of a nation and sent them into combat with outrageous superiority and outrageous argument: such conditions of combat had to excite a secret passion for hunting other humans. Certainly, any war was a bad war which required an inability to reason as the price of retaining one’s patriotism.” (N.Mailer, “The armies of the night. History as a novel. The novel as history”, p.209)

Ushbu asar ikki qismdan iborat: birinchi qismi “History as a novel: The steps of the Pentagon” (Tarix roman sifatida: Pentagon sari qadamlar) deb ataladi, bu qismda yozuvchining oʻzi asosiy qahramon sifatida gavdalanadi, shunga qaramasdan asar uchinchi shaxs tilidan hikoya qilinadi, yaʼni yozuvchi “Men” emas, balki “Mailer” deb murojat qiladi:

“Still Lowell now made the mistake of reporting his remark. “Yes, Norman, I really think you are the best journalist in America.” The pen may be mightier than the sword, yet at their best each belong to extravagant men. “Well, Cal” said Mailer, using Lowell’s nickname for the first time, “There are days when I think of myself as being the best writer in America.” (N. Mailer, “The armies of the night. History as a novel. The novel as history”, p 22) [Mailer N, 1968. – 288 p.]

“Hanuz Louel o‘z mulohazalarini yetkazishda xato qiladi. “Xa, Norman, men sizni Amerikadagi eng yaxshi journalist deb hisoblayman.” Qalam qilichdan o‘tkirroq bo‘lishi mumkin, lekin eng yaxshi holatda ular ortiqcha odamlarga tegishli. “Xo‘sh, Kal”-dedi Meyler, Louelning taxallusini birinchi marta ishlatgan holda, “men o‘zimni Amerikadagi eng yaxshi yozuvchi deb hisoblaydigan kunlar keladi”.

Shuning uchun bu asarni to‘liq avtobiografik asar deb atashimiz mumkin. N.Meyler urushga qarshi norozilik namoyishlarini o‘zining subyektiv nuqtai nazarini yurish qatnashchilari orqali olib boradi va urushga qarshi hissiy kurash ularning ijtimoiy adolatga intilishi bilan qanday bog‘liqligini namoyish etadi.

Xulosa qiladigan bo‘lsak, ushbu yondashuv o‘quvchilarga ichki motivatsiyani va nima uchun bu norozilik amerikaliklar hayotida muhim ahamiyat kasb etganini tushunishga imkon beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. N.Mailer. Barbary Shore. – N.Y.: United States by Rinehart & Company, Inc, 1951.
2. N.Mailer. The deer park. – N.Y.: United States by G.P. Putnam’s Sons, 1955.
3. N.Mailer. An American dream. – N.Y.: United States by The Dial Press, 1965.
4. N.Mailer. Why Are We in Vietnam?. – N.Y.: United States by G.P. Putnam & Sons, 1967.
5. N.Mailer. Ancient Evenings. – N.Y.: United States by Little, Brown & Co., 1983.
6. N.Mailer. The castle in the forest: a novel. – N.Y.: United States by Random House, Inc., 2007.
7. N.Mailer. The armies of the night. History as a novel. The novel as history. – N.Y., 1968.
8. N.Mailer. Miami and the siege of Chicago. – N.Y.: D. I. Fine, © 1968.
9. N.Mailer. Of a fire on the Moon. – N.Y.: United States by Little, Brown and Company, 1969.
10. N.Mailer. St George and the Godfather. – N.Y.: United States by The new American library, 1972.

11. Norman Mailer. The Fight. – Boston, N.Y.: United States by Little, Brown and Company, 1975.
12. Norman Mailer. Portrait of Picasso as a young man. – N.Y.: The Atlantic Monthly Press, 1995.
13. Norman Mailer. Why are we at war?. – N.Y.: Random House Trade Paperbacks, 2003.
14. Norman Mailer. The executioner's song. – Boston, Toronto.: United States by Little, Brown and Company, 1979.
15. Шлямович Л.А. Творческая эволюция Нормана Мейлера: Дисс. ...канд.филол.наук. – 1985
16. Mailer N. The armies of the night. History as a novel. The novel as history. – N.Y., 1968. – 288 p.
17. Mailer N. The armies of the night. History as a novel. The novel as history. – N.Y., 1968. – 22 p.
18. Umarova M. The Relationship Among The Writer, The Reader, And Reality //News of the NUUz. – 2024. – Т. 1. – №. 1.9. 1. – С. 357-358.
19. Umarova M. The concept of “a literary hero” in English and Uzbek historical novels //Psychology and Education. <http://www. Psychology and education. net/pae/index. php/pae/article/view/2291>. – 2021.